

مساجد تهران در گذر تاریخ

از عمر پایتختی تهران بیش از دویست سال نمی‌گذرد و پیش از آن نیز به لحاظ مدنیت سابقه چندانی نداشته است. شاید برای برخی از ساکنان این شهر بزرگ معلوم نباشد که مساجد قدیمی این شهر کدام‌ها هستند و چگونه و توسط چه کسانی بنا شده‌اند. تهران، پیش از آن که صاحب برج و بارویی شود و تقریباً هویتی شهری بیابد، قصبه‌ای بیش نبوده است. در همین محدوده کوچک محله‌هایی وجود داشته‌اند که هر یک صاحب مسجدی به سبک و سیاق آن روزگار بوده است که در مجموع تفاوتی با مساجد روستایی نداشته‌اند. به هنگام سلطنت شاه‌طهماسب و احداث برج و بارو و ورود تهران به عصر جدیدی از زندگی تاریخی خود، این شهر دارای مسجد نسبتاً بزرگی شد که به استحکام مدنیت این شهر افزود و فرآیند شهرشدن تهران را تسریع کرد. نخستین مسجد تهران در این عصر همان مسجد «عتیق» بود که در زمان شاه‌عباس دوم، در سال ۱۰۷۲ توسعه یافت.

در حال حاضر از ساختمان این مسجد آثاری بر جای نیست، اما محل آن به یقین همان جایی است که اکنون مسجد جامع یا مسجد جمعه قرار دارد. از این مسجد یعنی مسجد جمعه واقع در بازار به عنوان مسجدی تاریخی که احداث آن به پیش از زمان قاجار می‌رسد، نام برده می‌شود. هم‌اکنون این مسجد یکی از بناهای ارزشمند تهران در مجموعه اثرهای تاریخی پایتخت دویست ساله ایران به شمار می‌آید.

پس از گزینش تهران به پایتختی، ساخت مساجد نوع شهری در محلات مختلف تهران سرعت گرفت به گونه‌ای که در درون برج و باروی ناصری که پس از تخریب برج و باروی شاه‌طهماسبی احداث شد، صدها مسجد تاسیس شد که ساختمان زیبایی بسیاری از آنها همچنان پابرجاست.

مسجد امام «شاه سابق» که به نام مسجد سلطانی نیز نامیده می‌شد در یکی از چاله‌های بزرگ شهر در جنوب شرقی ارگ و به دستور فتحعلی‌شاه تاسیس شد و بدین ترتیب تهران صاحب بزرگترین مسجد زمان خود شد.

مسجد سیدعزیزالله در بازار، مسجد مروی، مسجد رضاقلی‌خان، مسجد شیخ‌عبدالحسین، مسجد کاظمین، مسجد سپهسالار (شهید مطهری) که از سوی میرزا حسین‌خان سپهسالار قزوینی در میدان بهارستان ساخته شد، از همه شاخص‌تر و زیباتر بودند. خوشبختانه به دلیل حرمت و قداست مسجد، این بناهای ارزشمند، در طول تاریخ گرفتار آژ و طمع سودجویان و جاهلان نشدند و به بهانه نوسازی محلات و نظایر آن تخریب نشدند. البته در برخی مناطق به بهانه توسعه معابر در برابر احداث مسجد جدید، مسجدهای قدیمی به طور کامل تخریب و یا قسمت‌هایی از آنها آسیب دیدند. البته این اتفاق در مورد مساجد تهران صورت نگرفت. در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی میزان فعالیت برای احداث و بازسازی مساجد تهران رونق چشمگیری داشته است.

در حال حاضر مسجد بزرگ امام نیمه‌تمام مصلی تهران واقع در محدوده عباس‌آباد، در صورت اتمام و تکمیل ساختمان آن مسلماً یکی از مساجد بزرگ جهان و بی‌تردید بزرگترین مسجد تهران و شاید ایران به شمار خواهد آمد.

در حال حاضر تهران قریب به یک هزار و پانصد باب مسجد دارد که پاسخگوی نیازهای عبادی، اجتماعی و فرهنگی مردم این شهر بزرگ است.

تعداد مساجد تهران در مناطق مختلف این شهر با توجه به عوامل گوناگون شهری دارای تفاوت‌هایی است. در مناطق قدیمی و پرتراکم تهران، به ویژه در قسمت مرکزی شهر، نسبت مسجد به جمعیت بیشتر از هر جای تهران به چشم می‌خورد. در حومه و مناطق شمالی شهر، بیشتر به دلیل تراکم اندک جمعیت و نبودن محلات، تعداد مساجد کمتر از هر منطقه دیگر تهران است.

در حال حاضر در تهران مساجد گوناگونی با سبک‌ها و شیوه‌های مختلف معماری وجود دارد. برخی از آنها نظیر مساجد قدیمی و تاریخی تهران، با سبک معماری دوره قاجار و بعضی دیگر به شیوه‌های دیگر که چندان با اصول معماری اسلامی و ایرانی سنخیتی ندارند، نظیر مسجدهای جدید در میدان هفتم تیر، بنا شده‌اند.

بی‌تردید در شرایط حاضر اتکا به اندیشه و طرح‌های ملی در زمینه شهرسازی و بناهای عمومی باید بیش از هر زمانی مورد توجه قرار گیرد. همچنین معماران ایرانی باید سبک جدیدی از بنای مسجد را که با سنت‌ها و نیازهای کنونی جامعه انطباق دارد و در آینده بتوان آن را به عنوان «سبک عصر جمهوری اسلامی» به تاریخ ارایه داد، بیافرینند.

ما دعلنا مطهر العجايب

سجدتنا مالک الوفاء

کلن و عم حلی

للاک علی علی

۱۳۷۱

طبرستان

مکتب

كتاب
فقه
الشافعي

عبد الرحمن بن محمد
١٢٧١

